

מנשלתחן נשלמה

עיונים ופירושים בפדשה מבית מדרשו ושיפוריו של
הגאון הניקא רבינו שלמה יהודה בארי שליט"א

פרשת צו

תשס"ז
77

י"א שהאש לא נסתלקה מעל המזבח מימי אברהם אבינו בעקידת יצחק

אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה (ו, 1), איתא בזוה"ק (צו, ל): ר' חייא אמר, 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה', דא אשו של יצחק, דכתיב (בראשית כב, ז) 'הֲנֵה הָאֵשׁ וְהַעֲצִים', והיינו 'אש תמיד', דקיימא תדיר, עי"ש כל הענין. וביאר בספר יקהל שלמה² (ריש פ' צו), שאש זו ירדה מהשמים בימי אברהם, כדאיתא בפדר"א (פלא) עה"פ (בראשית כב, ד) 'בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וַיִּשָּׂא אַבְרָהָם אֶת עֵינָיו וַיַּרְא אֶת הַמָּקוֹם מְרוֹחֵק' - 'מה ראה, ראה עמוד של אש מן הארץ עד לשמים', ולא נסתלקה עד ימי מנשה. דהנה איתא בגמ' (זבחים סא:), שהאש שירדה מן השמים בימי משה לא נסתלקה מעל גבי מזבח הנחשת אלא בימי שלמה, ופירש"י, שנסתלקה משם למזבח אבנים שעשה שלמה, ואש שירדה בימי שלמה לא נסתלקה עד שבא מנשה וסילקה. ולפ"ז יש לומר שגם האש בימי יצחק על גבי הר המוריה לא נסתלקה עד שבנה משה מזבח, וזהו מה שאמר רבי חייא 'אש תמיד דקיימא תדיר', שלא נסתלקה מאותה שעה שירדה מן השמים³. והעיר, שבתורת כהנים (שמיני, מכלתא דמלואים כ) איתא להדיא עה"פ 'וַתֵּצֵא אֵשׁ מִלְּפָנָי ה'" (ט, טז) שכוין שראו את חדשה שירדה משמי מרום וליחכה על המזבח, את העולה ואת החלבים, פתחו פיהם ואמרו שירה, ומוכח שלא נסתלקה האש מעל גבי המזבח של אברהם, כי היתה אש חדשה, עי"ש כל הענין. [וציין בזה מו"ר לדאיתא בתיקו"ז (תי' כט, עג). שאש זו היא השכינה הקדושה, עי"ש. ועוד ציין לדברי הרוקח בספר השם (עמ' צט), שה'אש דת' שדיבר מתוכה הקב"ה את הדברות, היא זאת שהיתה רבוצה על המזבח בבית ראשון].

מה שהוצרכו להביא אש גם מן ההדיוט הוא בשביל להגדיל הנס דאש של מעלה

ומענין לענין, ביאר רבינו בחיי (ו, כא) שע"כ נאמר (ז, א) 'וַתֵּנוּ בְּנֵי אֶהֱרָן הַכֹּהֵן אֵשׁ', שנצטוו להביא אש גם מן ההדיוט (עירובין סג יומא כא:), כדי להגדיל הנס שלא נצחה הרוח את עמוד העשן כמשאחז"ל (יומא סט), ובאש של מעלה לא היה עשן, לכך הוצרכו לשלל הדיוט. ובספר יפה מראה על הירושלמי (שביעית ו, ג) ביאר שהנה יש אש היורדת מן השמים ברעם ורעש, כמו מבקיעת ענן וכדומה, כפי שקורה לפעמים ביום הגשם, ושמע אומרים שאם תאחז באיזה דבר לא יוכלו לכבותה, רק אם יביאו אש שלנו ויניחו אצלה. ולכן מצוה להביא מהדיוט, בכדי שיראו שאינה נכבית, ויווכחו שאינה אש הטבעית מבקיעת ענן, אלא אש רוחנית באופן נסי.

כיצד היה נבלע הדשן

והרים את הדשן אשר תאכל האש את העלה על המזבח ושמו אצל המזבח (ו, ג). הנה שיטת רש"י (זבחים מו. פסחים כו). שתרומת הדשן היתה נבלעת במקומה במזרח המזבח, שטעונה גניזה שם, ורק

כשנתרבה הדשן הוציאוהו לבית הדשן⁴ (רש"י ו, ד ובחולין צ:). וכתב בילקוט ראובני (צו, כה) בשם המקובלים, שמלאך קריא"ל⁵ היה עומד אצל המזבח ובולע כל הדשן, וזהו שאמרו רז"ל (יומא כא.) שדשן המזבח היה נבלע במקום א' לקי"ר, אותיות קריא"ל. וכ"ה במגלה עמוקות תניינא (פ' פנחס דרוש ה, עמ' רצד).

אם מקום שפך הדשן היה בהר הזיתים או לצפון ירושלים

והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור (ו, ד). הנה נחלקו רבי יוסי הגלילי ורבנן (יומא סח. זבחים קו). היכן מקום שריפת פר ושעיר הנשרפים, שלרבנן הוא לצפונה של ירושלים, ולריה"ג בבית הדשן. וביאר הכפתור ופרח (פ"ו, עמ' צו) שלא נחלקו, אלא האם מקום שריפתו נקרא בית הדשן, אבל לכו"ע מקום שריפת פרה אדומה היתה בהר המשחה כדאמרין במשנה (פ"ה ג, ו) 'כבש היו עושין מירושלים להר המשחה', והוא במזרחה של ירושלים, ומקובל שמקומו צפונית לקבר חולדה שבהר הזיתים, כמטחוי קשת שפל ממנו מעט. ומקום שפך הדשן הוא לצפון ירושלים כמרוצת הסוס, והיה תל קטן ונמוך הרבה. אמנם המהר"ם חאגיז בספרו פרשת אלה מסעי (עמ' טז) כתב בשם האריז"ל, שבית החיים שבהר הזיתים הוא מקום שפך הדשן, והוסיף המהר"ם חאגיז, שכן נראה, מפני שנמצא בחפירת הקברות כמה שברי כלי חרס, והעפר כמו אפר⁶. וציין בזה מו"ר לפירוש פנים חדשות על ספר פאת השולחן (הלכות א"י פ"ג ס"ב, עמ' כט) שהאריך לבאר דברי האריז"ל, ושכן מוכח מתוספתא (יומא ג, יב), עי"ש כל הענין⁷.

מדוע הדשן צריך לסלק מחוץ למחנה, ואילו שברי כלי חרס נבלעין במקומן

וְכִלֵי חָרָשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשְׂבֵּר (ו, א). איתא בגמ' (זבחים צו) ששברי חרס אלו היו נבלעים במקומם, שאם לא כן היתה מתמלאת העזרה כולה חרסים⁸. וביאר בשפתי כהן (ו, ד) שע"כ תרומת הדשן לא נבלע אף הוא בעזרה כשנתרבה, מפני שבהקרבת הקרבן היו נהפכים ד' יסודות הבהמה לרוחניים, יסוד ה'רוח' נעשה ריח ניחוח, ויסוד ה'אש' נאכל באש כמ"ש (ו, ג) 'וְהָרִיחַ אֶת הַדָּשָׁן אֲשֶׁר תֹּאכַל הָאֵשׁ', ויסוד ה'מים' גאס הדם שהיה נזרק על גבי המזבח, ויסוד ה'עפר', שהוא חומר גס של הבהמה, היה מוציא לחוץ ממקום שנבראת. אבל החרסים של כלי החרס הוא רמז על האדם שקורץ מן האדמה, שהוא ככלי חרס, לכן היה נבלע בעזרה, רמז על אמיתת הגלגול. ועל זה רמז קהלת (ח, י) 'בְּכֶן רָאִיתִי רְשָׁעִים קָבְרִים וְבָאוּ וּמְקוֹמָם קָדוֹשׁ וְהִלְכּוּ, וּמְמָקוֹם, רמז על העזרה, ומלת 'קבורים' כתיב חסר, לומר שאינם קבורים ממש.

מגילת אסתר

בזכות קידוש של שבת זכו ישראל להינצל מידי המן

ביום השביעי פטוב לב המלך בנין (י, י). הנה אחז"ל (מגילה יב: אסתר ג, יא) דיום השביעי הוא שבת. וביאר המלא העומר, שזהו 'כטוב

¹ ובנותן טעם לציין בזה, שבמקום המזבח אכן נעקד יצחק, וכדכתב הרמב"ם (בית הבחירה ב, ב) וז"ל: ומסורת ביד הכל שהמקום שבנה בו דוד ושלמה המזבח בגורן ארוונה, הוא המקום שבנה בו אברהם המזבח ועקד עליו יצחק עי"ש עוד. וכן אחז"ל (תו"כ בחוקותי פרשה ב פ"ח, ח: ויק"ר לו, ה) עה"פ (כו, מב) 'וזכרתי את בריתי יעקוב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אֶזְכֶּר וְהֶאֱרַץ אֶזְכֶּר, שע"כ לא נאמרה זכירה ביצחק, כי אפרו של יצחק נראה לפני השי"ת כאילו הוא צבור על גבי המזבח.

² לרבי שלמה בוכנר מקשאנוב, תלמיד רבי שמעלקא מניקלשבורג והנועם אלימלך זיע"א.
³ ובספר אלופי יהודה (ו, ו) כתב רמז יפה בזה, ש'תוקד', גימטריא 'אש יצחק' עה"כ.
⁴ וכן דעת תוס' (יומא כז:) ורוב הראשונים, ודלא כרמב"ם (תמידין ומוספין ב, יג-יד), כדביאר כ"ז במשנה למלך (שם), עי"ש כל הענין.
⁵ וכתב עוד, שמלאך זה הוא המשיח ברוח בלעם, ומוליך נשמת בלעם בכל העולם, וזהו שאמר הנביא (ישעיה ו, י) 'השמן ל"ב הע"מ ה'ה', אותיות נשמ"ה בלע"ם.
⁶ וזהו שאמר הכתוב (במדבר כב, ד) 'וַיִּקְרָא אֶל בַּלְעָם, אל תקרי ויק"ר א"ל אלא קריא"ל. וכשיקללך אדם תאמר ג' פעמים קריא"ל.
⁷ והוסיף עוד, שמפני כך מסוגל הר הזיתים להיות בשר המת מתעכל וכלה תוך כ"ד שעות, ומאת ה' היתה זאת לנו להיות אותו תחום מקום אחוזת קברות, לקיים 'וְכִפַּר אֲדָמָתוֹ עִמּוֹ' (דברים לב, מג).

שאף הוא מקיים דבריהם (תנחומא נשא כט; במדבר יד, ד), וע"כ בזכות מצוה זו נתעוררו עליהם רחמיו יתברך לגואלם.

מרדכי זכה לגדולה בזכות שרצה לבנות את בהמ"ק, ועשה זאת בממון של המן

ביום ההוא נתן המלך אחשורוש לאסתר המלכה את בית המן צרר היהודים וימרדכי בא לפני המלך כי הגידה אסתר מה הוא לה (ח, א). איתא בפסיקתא זוטרתא (אסתר ג, ב) בזה"ל: אמר הקב"ה מרדכי זה צדיק גמור הוא, ורוצה לבנות ביהמ"ק ואין לאל ידו, יבא המן ויטול גדולה ויסגל ממון, ויבא מרדכי ויתנו אליו ממון ויבנה ביהמ"ק. ובילק"ש (אסתר רמז תתנג) איתא שסיבב בזה הקב"ה היפך עצת אחשורוש, וז"ל: אמר אחשורוש, מרדכי מבקש לבנות ביהמ"ק, לבנות אי אפשר, ולהחזירו אי אפשר, אלא הריני מגרה בו את המן, ויהא זה בונה זה סותר. וביאר בשם משמואל (דרוש לפורים), שהיה זה כעין משאחז"ל (גיטין לח). 'עמון ומואב טהרו בסיחון', והכי נמי, מאחר שהיה המן מהרוגי המלך ונכסיהם למלך, א"כ מידו של אחשורוש בא להם.

ובנותן טעם לציין בזה למה שהביא רבי יהונתן אייבשיץ בספרו אהבת יהונתן (הפסרת יום א' דסוכות) מספר יוסיפון (פרק פ"א), שטיטוס תקע את אהלו בהר הזיתים ובנה שם דייק, ומשם שפך סוללה על ירושלים, כי משם היה נוח לכבשה. והוסיף רבי יהונתן אייבשיץ, שלכן שם תהיה נקמת ה' בצבאות באדום לעתיד לבוא. ולא נתבאר להדיא אם היו מביאים את החרסים למקום תרומת הדשן שבמזרח המזבח ושם היו נבלעים, או שבכל העזרה היו נבלעים, אמנם בפירוש רבינו אליקים למס' יומא (כא). כתב להדיא ש'נבלעין במקומן' היינו אצל מזבח במקום השלכת מוראת העוף. ובשוח"ט תהלים (כב, כז) איתא בזה"ל: תאנא, לשלשה חלקים נחלק ממון של המן. ושליש לעמלי תורה, ושליש לבנין ביהמ"ק, ושלישן נאמרו בפסוק אחד, 'אֶקְלוּ עֲנִיּוֹם וַיִּשְׁבְּעוּ זֶה מֵרַדְכִי וְאֶסְתֵּר, הִלְלוּ ה' דְרָשִׁיו אֱלוֹ עֲמֵלֵי תוֹרָה, יְחִי לְבַבְכֶם לְעַד זֶה בְּיַד בְּיַמֵּי מֶלֶךְ. וְכֵן בְּמִדְרַשׁ בְּרַאשִׁית רַבִּית (מט, כח).

לב המלך, הוא מלכו של עולם, כשאחז"ל (אסתר ג, י) שכל סתם 'המלך' משמש קודש וחול, 'ביין' הוא קידוש של שבת. כי איתא במדרש (אסתר"א, ע"פ (א, ב) 'בְּיָמֵינוּ הָיָה קִדּוּשׁ הַמֶּלֶךְ אֶחְשָׁרוּשׁ', שעל שחיללו ישראל את השבת נגזר עליהם גזירת המן, כי היו מלאכי השרת מדדין פתקין לפני הקב"ה ואמרו לפניו, רבש"ע ביהמ"ק חרב, ורשע זה [-אחשורוש] יושב ועושה מרזיחין? אמר להם, תנו ימים כנגד ימים, הדא הוא דכתיב (נחמיה ג, יט) 'בְּיָמֵינוּ הָיָה קִדּוּשׁ הָאֵתִיב בִּיהוּדָה דְרָכִים גְּתוּת בְּשַׁבָּת'. כי מזה הוסיפו כח לכשדים לשלוט בארץ ישראל, וכמשאחז"ל (שבת ק"ח): שאלמלי שמרו ישראל שבת ראשונה לא שלטה בהן אומה ולשון, שנאמר (שמות טז, כז) 'וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יֵצְאוּ מִן הַעֵם לְלֶקֶט', וכתיב בתריה (שמות יז, ח) 'וַיָּבֵא עֲמֶלֶק. אַךְ עַ"י שְׂקִימוֹ יִשְׂרָאֵל מִצְּוֹת הַקִּדּוּשׁ בֵּינָם נִתְעַוְּרוּ רַחֲמֵינוּ יִתְבַרַךְ לְגוֹאֲלָם וּלְפָדוֹתָם, וְעַ"כ 'ביין' גימטריא 'חסד'. וכן כתב מדיליה בספר ייטב פנים (ח"ב דרוש לפורים, עמ' מא), שבעבור שקיימו מאמר חז"ל (פסחים קו). עה"פ 'זכור את יום השבת לקדשו' - 'זכרוהו על היין', שאינו אלא מדרבנן (תוס' נזיר ד. ד"ה מאי; מג"א סי' רע"א ס"ק א), וחביבין דברי סופרים לפניו יתברך,

"מי זאת עולה מן המדבר" (שה"ש ג, ו)

משיעורים יום ה' פנחס תשע"א ויום ב' תוריע תשע"ט

נפשי כתבית יבית', היינו שנתן הקב"ה את עצמו שהוא ענין 'אנוכי' בתוך התורה הקדושה לכל אחד ואחד מעם ישראל, שלכן נאמר 'אלקין' בלשון יחיד. וכשינגיש האדם לתורה מפני שמחפש אחרי ה' יתברך, ולומדה על מנת למצוא את ה' יתברך, הרי שמדרגת עסק תורתו היא תורה לשמה כפי מדרגתו ושיעורו כוונתו ורצונו למצוא את ה' יתברך על ידי עסק התורה וידיעתה. ואחר שיש בו רצון לחפש אחרי ה', ועוסק בתורה בכוונה לחפש ולבוא לידיעת אמיתת מציאות ה' יתברך, צריך שיחפש אחר הדרך הנכון לעבדו ולקרב אליו יתברך, והוא על ידי שיחפש אחר דעת החכמים והצדיקים מוסרי התורה, שילמדוהו את הדרך איך להתקרב, ולא לו עניינים יש ליתן חשיבות וכבוד, עד שמביאו החכם לעמוד סמוך אצל ה' יתברך.

ב' חיפושים אלו הם כנגד הצלת וגאולת פורים ופסח

וב' אלו החיפושים נרמזו בגאולת פורים ובגאולת פסח, על כן אמרו בירושלמי במגילה (בפרק א' הלכה ה') "נסמך גאולה לגאולה", ואמר רבי טבי בבבלי (בדף ו' ע"ב) טעמא דרשב"ג נסמך גאולה לגאולה, ופירש רש"י "פורים לפסח". שבשנה מעוברת עושים את פורים באדר שני כדי לסמוך גאולת פורים לגאולת פסח, כי בהם נרמזים שתי הגאולות שצריך האדם, כי בפורים יש ענין שמתחיל אך לא מסתיים אלא ממשיך בפסח. וצריך לסמוך גאולה לגאולה, שיהיו תמיד ב' חיפושים אלו סמוכים אחד לחברו, באופן שלא ירפה משניהם, ויפשפש ויבדוק תמיד אם רוצה ומחפש הוא את ה' יתברך בעסק התורה, ואם מחפש הוא תדיר אחר הדרך הנכון בה הוא צריך לעבד לפניו יתברך.

עיקר הגלות היא - שהאדם אינו מבין כלל שצריך לחפש

הדרך לקרב לה'. ואף אדם שמחפש את הדרך לקרב אל הקודש, צריך שיבדוק את עצמו תמיד אם חוזר הוא תמיד לחפש גם אחרי ה' יתברך. כי יש אדם שרצה וחיפש אחר ה' יתברך, ואח"כ גם מחפש אחרי הדרך הנכון, אבל כשמתחיל לילך בדרך התורה שוכח הנהגה את החיפוש אחר ה' יתברך, ומתוך כך נרפית ידו בעבודת ה', ומאבד את רצונותיו הקדושים.

השגת האמת היא שיימצא תמיד בחיפוש אחר האמת

כי דרך האמת היא שיהיה האדם תמיד בחיפוש אחר האמת, והוא המופת שידע האדם אם הוא בדרך הנכון והאמת, או שהוא הולך בדרך טעות. שאם סובר שכבר יודע מהאמת והדרך הנכון, הוא כמו שהולך בחושך, וסימן הוא שעדיין אינו קרוב לגאולה. אבל אם מחזיק בדעתו שהוא עדיין בחיפוש אחר האמת, סימן שהוא בדרך הנכון. וכן הוא בידיעת הבורא והדרך לעבדו, שאם האדם נמצא בחיפוש אחר הבורא, ומבין שעדיין הוא רחוק ולא מצא את ה' יתברך, אזי יכול האדם לידע שהוא קרוב אצל ה'. וגם בדרך לעבדו, אם הוא מחפש תדיר אחר הדרך הנכון לעבוד לה' יתברך, ואוחז בדעתו שעדיין אינו יודע את הדרך, יידע שהוא בדרך הנכון, וסופו שיבוא וישיג את הקירבה אליו יתברך. ואלו ב' החיפושים צריך לחפש תמיד, כי תמיד צריך להמשיך לחפש כדי להתקרב יותר. ואם יחפש האחד וירפה ממשנהו ילך וירד מדרגתו.

אין דרך לידע מהבורא ברוך הוא ומהדרך לעבדו אלא בעסק התורה

והמקום היחיד בו יוכל האדם לחפש אחר הידיעה מה' יתברך, אינו אלא בעסק התורה הקדושה, כי כל הגילוי של ה' יתברך אל הנבראים אינו אלא על ידי התורה, כמ"ש בגמ' שבת (קה). על הפסוק "אנכי ה' אלקיך" - אנכי נוטריקון 'אנא

אור פירושו שיודעים מה' יתברך ויודעים את הדרך לדבקה בו ולעבדו

הנה לעתיד יבואו כל ישראל למדרגה שיודעים את ה' יתברך וסמוכים אצלו כנביאים וככוהנים משרתי ה', כמ"ש (יואל ג, א) "ונבאו בניכם ובנותיכם" וכמ"ש (יואל כהני ה' תקראו" (ישעיה סא, ו). וזה מש"כ (זכריה יד, ז) "לעת ערב יהיה אור", שבזמן שיפציע אור גאולתנו שהוא כערב שבת יהיה אור, ו'אור' פירושו שידעו את ה' יתברך שהוא ענין הנביאות, וגם ידעו את הדרך לבוא לקירבה אליו יתברך שהוא ענין הכהונה, ויהיה כסא ה' ב"ה שלם, ויתקיים (שם, ט) "והיה ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד". אבל עתה אין כסא ה' שלם, והעולם בחושך גדול כמ"ש "וחושך על פני תהום", שאין יודעים מה' יתברך, וגם כשיודעים ממנו יתברך אין יודעים הדרך לדבקה בו, שזה נחשב כחושך כי אין בידו את הוראת הדרך איך לבוא לקירבה אצל ה' יתברך. וכדי שיצא האדם מחושך לאור, צריך הוא לשתי גאולות, גאולה ראשונה היא שידע את ה' יתברך, וגאולה שניה שידע את הדרך לעבדו וללכת לפניו, וכשיודע את את ה' ואת הדרך ללכת לפניו יתברך הוא נחשב לנגאל כי שורה עליו נצנוץ מאור הגאולה.

צריך לחפש תדיר אחרי ה' יתברך וגם לבקש אחרי הדרך לעבדו

לכן כדי לידע מה' ב"ה צריך שיהיה בחיפוש תדיר אחיו יתברך, ואחרי שמחפש אחרי יתברך, צריך שיחפש את הדרך כדי לבוא לקירבה אליו יתברך. וב' אלו החיפושים הכרחיים הם כדי לקרב אל הקודש, כי אדם שמחפש ורוצה באמת את ה' יתברך ואינו יודע את הדרך הנכון, הוא הולך אחר דעותיו ויטול ונחשב כהולך בחושך, עד שמאבד את רצונו לה' יתברך. לכן כשיש לאדם רצון לה' יתברך צריך שיחפש גם את

דהנה בגאולת מצרים אע"פ שיצאו מעומק תהום הטומאה עדיין לא קבלו את התורה והתקדשו במצוות, ולא עוד אלא שאמרו רז"ל בשמו"ר (כא, ז. וע' זוה"ק ח"ב דף קע): שקודם קריעת ים סוף נעשה קיטרוג דאלו ואלו עובדי ע"ז. וא"כ לכא' לא היה צריך להיות על יציאתם שם גאולה הצלה ופדות אלא אחר שקבלו את התורה ויצאו בפועל מהטומאות כולם, כמו שאמרו בגמ' שבת (בדף קמ"ו ע"א) "ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן", וכן בזוהר (ח"א דף לו: ודף נב: ככו: ועוד), שדוקא אז הייתה גאולתם גאולה והצלתם.

אלא שיסוד גדול הוא, שעיקר הגלות היא - שהאדם אינו מבין כלל שצריך לחפש, ומשמעות גאולה היא - התחלת עבודת החיפוש. כי בענייני חולין בדרך להשגת איזה דבר, גם אם יפעל כראוי להשיג אותו אפשר שלא ישיגו בידו. אבל בדרך הקודש כשהולך בדרך הנכון בודאי יגיע לתכלית וישיגו. וכן כשאדם חותר ומחפש אחר הקב"ה ימצא וישיג הידיעה באמיתת מציאות הקב"ה כפי מדרגתו. ועל כן ענין היציאה ממצרים כבר נחשב גאולה הצלה וכל לשונות הגאולה, מפני שהחלו בעבודת החיפוש.

וכן הדבר בגאולת פורים, שאע"פ שלא זכו עדיין לחזור לא"י ולבנין בהמ"ק, לאחר שניצלו מגזירת המן נעשה בזה פתח שהחלו לחפש התכלית - הוא בנין ביהמ"ק וחזרה לא"י, ועל כן מלבד נס ההצלה נחשב הדבר כגאולה, כי כשאדם חי ואינו מחפש את הקב"ה הוא בגלות, אבל כשעוסק בתורה במטרה לחפש את הקב"ה הוא באתחלתא דגאולה. כי היציאה ממצרים הייתה אתחלתא דגאולה ונשלמה בכניסתם לארץ ובפרט בבניית ביהמ"ק, וכן גאולת פורים נשלמה בבית שני, אבל התחלת הגאולה היא כשיצאו מהגאות שמנעה מהם את החיפוש כנז"ל.

הגאולה הראשונה היא שמחפש האדם תדיר אחרי ה' יתברך והיא כנגד פורים

הגאולה הראשונה היא בפורים, שאמרו בתענית (כ"ט א') "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ופירש רש"י (שם) ימי נסים לישראל פורים ופסח. ואין שמחה אמיתית אלא בקב"ה כמ"ש (תהלים קד, לד) "אנוכי אשמח בה'", שהוא שיש אצל האדם גילוי של "אנוכי ה' אלהיך" (שמות כ, ב), שמחפש אחר הקב"ה בעסק התורה, ומוצא בה את הקב"ה שהוא "אנוכי" - אנא נפשית כתבית יהבית' כנז"ל בגמ', ובחודש אדר שמחים על הארת פורים שהוא גילוי התורה כמובא ברבנו האר"י, והמשמעות בזה, שמפני שרוצה את ה' יתברך, הולך ומחפשו על ידי עסק התורה ומוצא ומחפש שוב אחר אמיתת מציאות ה', והוא הענין שנסתר שם ה' במגילה, וצריך לחפשו בראשי תיבות וסופי תיבות.

כשמבקשים את ה' יתברך בעסק התורה מבטלים את טומאת עמלק

וכשהאדם מחפש ורוצה את ה' יתברך בעסק התורה, יבוא לקירבה אמיתית שהוא "אנוכי ה' אלוקיך" 'אלוקיך' בלשון יחיד, שהוא קירבה בתוך כל אחד ואחד, כי על ידי שלומד האדם את התורה היא נכנסת בתוכו, כמ"ש "ושכנתי בתוכם", כי 'אורייתא וקוב"ה חד'. אבל כשחושב שכבר יודע ממציות הבורא יתברך, נחלש בכונתו ומגמתו בעסק התורה למצוא אותו

יתברך, ונותן בזה מקום לטומאת עמלק להסתיר ממנו את מה שכבר השיג בקירבה אל ה' יתברך. וכן כתוב בשמות (יז, ז) שכשאמרו ישראל "אם יש ה' בקרבנו אם אין", היינו שחשבו שכבר ראויים שיהיה ה' יתברך בתוכם והשיגו בידיעת ה' יתברך, ורפו ידיהם מהחיפוש אחריו יתברך בעסק התורה, כמו שדרשו רז"ל עה"פ (שמות שם, א) "ויחננו ברפידים" שרפו ידיהם מן התורה, נתנו בזה מקום לעמלק להסתיר יותר ויותר את ה' יתברך, כי תיכף כשרפו ידיהם מן התורה והפסיקו לחפש בא עליהם עמלק במלחמה כמ"ש (שם ח) "ויבוא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים".

לכן כשזוכר האדם את החיפוש התמידי אחר ה' יתברך הוא כנגד פורים ומחיית עמלק, שבפורים זוכרים שהוא רוצה להשכיח מאיתנו את החיפוש אחרי ה' יתברך, לפיכך קוראים לפני פורים בפרשת זכור, שעל ידי הזכירה שיש מי שמסתיר ומנסה להשכיח, ניתן למצוא את שם ה'. ועל כן נקראת המגילה מגילת אסתר, כי שם ה' נסתר במגילה בראשי ובסופי תיבות. כמ"ש "יבא המלך והמן היום" (אסתר ה, ד), "וכל זה איננו שוה ל"י" (שם ה, ג), "כי כלתה אליו הרעה" (שם ז, ז), ובשאר מקומות שרמוזים שמותיו של הקב"ה במגילה. כי כשאדם חושב שמצא - בודאי שלא באמת מצא, אבל כשמבין שלא מצא אלא התנוצצות מההתקרבות לקב"ה, שהוא ענין הרמז בר"ת או בסו"ת, זה מראה שהוא באמת מתחיל להתקרב לידע ממציות ה' יתברך.

וכן הדבר בכלליות, כי כל העוה"ז הוא ענין פורים שיש את עמלק שמסתיר את שם ה', ועם ישראל צריכים לזכור את מעשה עמלק ולגלות את הבורא ברוך הוא, אבל כשימחה עמלק יהיה גילוי אמיתת מציאות הבורא בשלימות. וכל זה הוא ענין פורים לחתור אחר ידיעת מציאותו ית', אבל עיקר הגילוי של הקב"ה נעשה בפסח. כי גם אם נודע לאדם ממציות ה', אם לא נודע אליו הדרך בה יוכל לקרב אל הקודש, לא הועיל בידו מה שמצא לידיעה ממציותו יתברך בבחינה של פורים. על כן אמר רבי טבי בגמ' דנסמוך גאולה לגאולה.

כשיש לאדם דרך להתקרב לקב"ה מנין את עצמו ליום המיתה ומצפה ליום הגאולה

והחיפוש בעסק התורה הקדושה אחר הדרך להתקרב לקב"ה, היא לחפש אחרי רבו שילמדו, כי כשיש כי כשיש לאדם דרך איך לעבוד ה' יתברך ומה מקבל דעת בגדולת ה', לפני מי הוא עומד ומה צריך הוא לעשות בזה העולם, ועל כן חושב בכל יום מיום המיתה, ומחשב דרכו כיצד יעמוד לפני ב"ד של מעלה. אבל כשאין לאדם דרך איך להתקרב לה' לעולם לא יהיה קרוב לה', כי אינו יודע מה לעשות בזה העולם ולפני מי הוא עומד, ואינו חושב מהיום שישתלק מן העולם ויעטפוהו בתכריכים ויקברוהו בתוך הבור, ויעלה לבית דין של מעלה, כי מדעזעזע מהפחד לחשוב מזה ואין לו את האומץ לחשוב ממקום כזה, משא"כ כשהולך אצל חכמים, הם מלמדים אותו את הדרך שיוכל לעמוד לפני ה' יתברך בכל מקום ובכל מדרגה בה הוא נמצא.

הגאולה השניה היא שמבקש תדיר אחרי הדרך לעבוד להשי"ת והיא כנגד פסח

והחיפוש אחר הדרך בה יוכל להיות לפני

ה' יתברך ולעבדו הוא כנגד גאולת מצרים, שבעשרת המכות עם ישראל הכירו מאמיתת מציאות הקב"ה, ומשה רבנו נתן להם את הדעת והדרך שמקום זה הוא גלות וצריך לצאת לגאולה, שיש תורה לקבל וארץ ישראל לילך אליה ועבודה לעשות. אבל אעפ"כ אמרו הכתוב (שמות י"ג ח) "וחמושים עלו בני ישראל מארץ מצרים" ואמרו בתנחומא (בפרשת בשלח בסי' א') רק אחד מחמישה יצאו ממצרים וי"א אחד מחמישים וי"א אחד מחמש מאות, כי חלק מעמ"י לא רצו לצאת ולקבל את הדרך להתקרב ממש רבנו, כי סברו שטוב במצרים, כמו שאמרו בשמות רבה (בפרשה י"ד אות ג) שיש שעשו עסקים עם המצריים והיו עשירים וסברו שמה מפריע לפרנסתם, וכמו כן יכולים לחשוב שהדרך של משה רבנו מפריע להספיק הלימוד ואין זמן ופנאי לגאולה מחמת רוב עסק התורה והספק הלימוד. וכן כל מי שלא היה לו עסק עם משה רבנו רצה להישאר במצרים, ומת במכת חושך, שהחושך שיש בדעתו כשלא קבל משה סימא את עיניו שלא יראה את הדרך החוצה. אבל כל מי שהיה לו עסק עם משה רבנו קיבל דרך ודעת שממצרים צריך לצאת.

וכן הוא ההיפך, שאם שכח את החיפוש והרצון לה' יתברך שהוא הנביאות, אע"פ שמחפש את הדרך לעובדו שהוא ענין הכהונה, הוא ג"כ נמצא בחושך ואינו יכול ליצא לאור וגאולה, כי מאחר שאינו רוצה את ה' יתברך, מכחיש בזה מציאותו יתברך, וגם בדרך העבודה יבוא לטעות. וכן כתוב בקורח שלא קיבל את נביאות משה וחסף בכהונה, ואמרו בתיקונים (תיקון ל) "ויבדל אלקים בין האור ובין החושך", בין האור - דא אהרון כהנא, ובין החושך - דא קורח. ומשה ראה שקורח הכחיש מעשה בראשית כמובא שם, והוא הטעם שאמר משה לקורח (במדבר טז, ל) "אם בריאה יבוא ה'", שהשיבו על מה שחסף בכהונה אך אינו רוצה ומחפש אחר אמיתת מציאות ה' יתברך הוא כהכחשת מעשה בראשית, ועל כן הודיעם משה שקורח יענש על ידי בריאה כמעשה בראשית (עיי"ש ברש"י), כי כשחושב האדם שיודע את הדרך לעבוד לה' יתברך, צריך שיחזור ויבדוק ויוציא הכפירות מליבו, כי כשמאמין במציאות ה' יתברך, הולך ומחפשו בכל יום ורגע מחדש, וכשמחפש כראוי אחרי ה' יתברך, יודע שגם את הדרך לעבוד לפניו צריך לחפש שוב ושוב.

על כן מה שאדם נגאל גאולה אחת - שיוודע על מציאות הקב"ה ומחפשו - אינו מספיק, כי כשה' פקד את ישראל במצרים כל ישראל ידעו ממציות ה', וראו מופתים ושידוד הטבע ואעפ"כ יש שלא זכו לגאולה שניה - שהיא החיפוש אחר הדרך לצאת ממצרים, וענין זה נרמז בכך שאע"פ שבפרשיות התורה המדברות מענין גאולת מצרים נזכר משה רבנו פעמים רבות, בהגדה נעלם שמו של משה רבנו - נותן הדרך ליציאה ממצרים, והטעם כנ"ל שצריך לחפש אחרי הדרך.

כשעושה משה והמנהיג מטרה ומציאות בפנ"ע הוא כעובד ע"ז

זה נקרא מציאת הדעת והדרך. כי כל עוד שאין האדם עומד לפני ה' ב"ה הוא עדיין לא מצא. ועל כן אין את שמו של משה בהגדה. כי משה והמנהיג אינו גוף או ממוצע וענין בפני

עצמו ח"ו, אלא משה הוא דעת. ואם אדם מחפש את משה בהגדה היינו שמחפש את הדרך, והמנהיג מפנה אותו לה' יתברך, אז ידע שהוא מחפש נכון. אבל אם מוצא את המנהיג כמציאות, הרי הוא כעבודה זרה שאמרו (לב, ב) "קום עשה לנו אלהים כי זה משה האיש וגו'", כי החזיקו שמשה הוא מטרה בפני עצמה מלבד המטרה לבוא לפני ה' יתברך. כי 'משה' הוא אותיות 'השם', שכל עניינו הוא לבטל את שמו כאין ממש ולהיות דעת בלבד ולא ח"ו מציאות שמסתירה את הקב"ה. אבל על ידי שעושה מציאות מהחכם הרי הוא לעובד ע"ז ועושה עגל מסכה. כי כל התכלית של משה היא להביא את האדם לפני ה'.

בפורים ובפסח מתגלה סוד קו ירוק שהוא אור המשיך לידה והתחדשות
ועל ידי החיפוש והרצון לה' יתברך ואל הדרך הנכון יוצא האדם מגלות לגאולה ומחושך לאור וללידה והתחדשות, וכפי שבפורים ניצלו ונגאלו ישראל ובפסח נגאלו ונושעו, כך כל אדם יוכל להוושע ולצאת מגלות לגאולה על ידי אלו המדרגות של פורים ופסח, כי גאולה היא התחדשות, ופורים ופסח הם זמן של התחדשות ולידה, כי מאיר בהם סוד קו ירוק, שהוא אור מקיף (שעה"כ ר"ה ד"ו) שממשיך התחדשות בכל שעה, ואסתר היא כנגד קו ירוק כמ"ש בגמ' (מגילה יג, א) אסתר יקרוקת הייתה, אבל בימי הפורים אור התחדשות זה נסתר שהוא ענין מגילת אסתר (כמובא בגמ' חולין (קלט): אסתר מן התורה מנין שנאמר (דברים לא, יח) "ואנכי אסתר אסתר"), אבל בפסח הוא גילוי של אור ההתחדשות שאז מתחדשת כל הבריאה בצבע ירוק שהוא עולם החירות והגאולה, שהוא גדלות המוחין.

פורים הוא למעלה מן הדעת ופסח הוא דעת וסדר לכך שבפורים שותים יין כי יוצאים מתענית וקטנות לחירות וגדלות, אלא שבפורים הוא רצון וחיפוש אחרי ה' יתברך, שהוא בלתי מושג, לכך כתוב בגמ' (מגילה ז:): "עד דלא ידע", היינו שירצה ויחפש את ה' יתברך עד שיודע שאינו מוצא, שהוא רומז לענין הנבואה שהיא בהסתר וענין שמחת פורים. ואח"כ בפסח שהוא גאולה שניה יוצאים ג"כ מהמציצים והקטנות, ושותים ארבעה כוסות שהוא מוחין וגדלות ועולם החירות, אלא שבפסח הוא שתייה עם סדר, כי פסח מרמז שצריך לחפש אחרי החכמים שיורו לאדם את הסדר והדרך הנכון, שהיא דעת שתולך את האדם שיוכל לעמוד לפני ה' יתברך, והוא מרמז לכהונה שעניינה היא זריזות כמ"ש כהנים זריזים הם (חולין כגג), ובפסח כל ישראל בבחינת כהונה וזריזות שהוא ענין הזהירות מחמץ וקרובן פסח.

צריך תמיד שיבדוק אם רוצה ומחפש אחרי ה' יתברך
הזמן בין פורים לפסח הוא הזמן להתחדש בחיפוש ותשובה, כי מאיר בו סוד הקו ירוק שהוא מחדש את הבריאה בלבושים שיוכלו הבריות לבוא לפני ה' יתברך, שאע"פ שרואה האדם שזוכה לעסוק הרבה בתורה ומעשים, צריך שיחדש תמיד את החיפוש והרצון אליו יתברך, כי כשאינו מתחדש בחיפוש אחריו יתברך וחושב שהוא כבר משיג ויודע, נרפים ידיו מעסק התורה ונותן בזה מקום לעמלק, לכך אמרה אסתר (אסתר ד, טז) "צומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים", ואמרו באסתר"ר (ח, ז) שהם י"ג י"ד וט"ו בניסן, אל תאכלו ואל תשתו היינו מצות וארבעה כוסות, כי הייתה הצרה בימי הפסח, ובטלה אסתר את מצוות החג כדי שישובו ויחפשו את ה' יתברך. כי פסח מרמז על חיפוש הדרך, ורמזה להם אסתר שאע"פ שכשרים הם ועוסקים בתורה ובדרך ה' בדקדוק ההלכה, שכחו את הרצון והחיפוש אחרי ה' יתברך, ואין עסק תורתם במדרגה שתגלה את הקו ירוק שהוא אור של רחמים גדולים שיוכל לפדותם ולהצילם, ולכן צריכים הם להתחדש בחיפוש אחרי אמיתת מציאות הבורא יתברך בעסק התורה, ולפי שעה ביטלה להם את מצוות הפסח וגילתה והוציאה את פורים, כי פסח ופורים שניהם נצרכים לגאולה שלימה, שעל כן קוראים את המגילה באדר שני כדי שיהיו סמוכים זה לזה, שאז יוצא האדם מחושך לאור ומגלות לגאולה.

על ידי שמחפש אחרי השי"ת ממליכו למטה, וע"י שמבקש את הדרך לעובדו ממליכו למעלה

כשמתחדש האדם ברצון וחיפוש אחרי ה' והדרך לבוא לפני יתברך, מגלה את מלכותו יתברך בעליונים ובתחתונים כי משלים את כסאו של ה' יתברך למטה ולמעלה, ומקרב את הגאולה. כי בזה שמחפש אחרי אמיתת מציאות ה' יתברך, מייחד שם הוי"ה בתחתונים ששם נסתרת אמיתת מציאות ה', שהוא כנגד המלכות ואת ה"י אחרונה דשם הוי"ה, שהיא כנגד אסתר כמ"ש "ותלבש אסתר מלכות" (אסתר ה, א). ועל ידי שמחפש את הדרך לעבוד לה' יתברך, מגלה מלכות ה' בעליונים, שהוא כנגד אות ה"י הראשונה שהיא כנגד שער הנו"ן כידוע, שבשבעות הביא וקירב משה רבנו את כל ישראל לבוא ולעמוד לפני ה' בהר סיני. כי בתחילה מנעו המלאכים מליתן את התורה למשה כמובא בגמ' (שבת פח:), אבל משה השיבם שכדי לגלות את מלכות ה' בעליונים צריך לסמוך גאלה לגאולה, ותחילה יש לגלות אמיתת מציאות ה' בתחתונים שהוא כנגד פורים, ולמלאכים אין יצה"ר שיסתיר מהם את החיפוש אחרי ה' יתברך, ומאחר שדוקא ישראל הם שיכולים לסמוך גאולה לגאולה ולחפש את ה' יתברך בתורה, צריכים הם לקבל את התורה.

ולכן בגזירת המן, התאחדו משה ומרדכי בסיוע אליהו הנביא להתפלל לפני ה' יתברך, משה מלמעלה ומרדכי מלמטה (אסתר"ר פ"ז), כי מרדכי הוא כנגד פורים וגילוי מציאות הבורא במדרגות הנמוכות, ומשה הוא כנגד פסח וגילוי המלכות בעליונים והוא ענין קבלת התורה ביראה ואהבה, פורים זה ראה וכנגד המלכות, פסח זה אהבה וכנגד הבינה, וזה מה שאמרו (שבת פח). שעל ידי פורים קבלו את התורה באהבה, כי מכח היראה של פורים והחיפוש אחרי ה' יתברך יכלו לקבל את התורה באהבה, וזה הדר קבלו באהבה, שדוקא כשמשמר האדם את החיפוש אחרי ה' יתברך בעסק התורה, יכול אח"כ להרגיש קשר ואהבה לתורה ולא נרפים ידיו בלימוד התורה, כי על ידי לימוד כזה, מוצא את ה' יתברך בתורה כמ"ש אנכי ה' אלקיך, שאנכי הוא 'אנא נפשית כתבית יהבית' כנ"ל, כי על ידי התורה יידע מהקב"ה כפי מקומו ומדרגתו כמ"ש 'אלקיך' בלשון יחיד.

ולכן לקח הקב"ה את ישראל למדבר כדי שלא יהיה דבר המסיח את דעתם מהחיפוש. ואמרו בתיקונים (תיקון ל) "מי זאת עולה מן המדבר" (שה"ש ג, ו) 'מי' איהי אמא עילאה (שהיא כנגד פסח כנ"ל), ב'זאת' עולה (היינו דוקא ע"י ענין החיפוש של פורים ומחייית עמלק וכנגד מידת 'זאת'), וכך סליקת לעילא איתעבידת כסא למלכא עילאה (שיהיה כסא ה' שלם), ובה פתח אנכ"י, דהכי סליק לחושבן כס"א (אנכי בגימט' כסא), וכך איתחברו תרוייהו (היינו שיהיה קיום לב' החיפושיים שהוא סמיכות גאולה ולאולה), איתמר בהו 'אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', שיבאו למצוא את ה' יתברך בעסק התורה, שהוא ענין אנכי כנ"ל ואלקיך בלשון יחיד. כי על ידי הרצון והחיפוש כראוי אחרי ה' יתברך, אע"פ שעדיין לא מצאו, עי"ז לבד נוכל להגאל, היינו רק על ידי שנרצה אותו יתברך למלך.

ניסן הוא הדרך של ההתקרבות לקב"ה והוא ענין בניסן עתידין להגאל
ופורים ופסח הם גם ענין גאולה פרטית וגאולה כללית. כי כשמבין שיש א-ל גדול ונורא שצריך להתקרב וללכת לפניו, הוא גאולה פרטית, כי אינו רוצה יותר בתאוות ודרך העולם, אלא שרוצה את ההתקרבות והדביקות לצורך ישועת עצמו, אבל גאולה שניה שהיא דרך ההתקרבות היא ענין גאולה כללית, כי הוא חיפוש וגילוי אחר הדרך שיהיה בה התקרבות של כל ישראל, והיינו שכל ישראל יבואו לרצות את הקב"ה, וזה ענין מה שאמרו בגמ' ר"ה (יא). "בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל", שכשיבואו לענין גאולה שניה שהיא מציאת הדרך להתקרב אל ה"י"ת שהיא גילוי גאולה כללית אצל כל אחד ואחד שיהיה בהתקשרות עם כל עם ישראל, ורצונו יהיה בלימודו שכל ישראל יזכו לרצות את הקב"ה - בניסן כזה "עתידין להגאל". כי הקב"ה רוצה להתגלות אבל הקב"ה הוא ענין, ורוצה שירצו ויזמינו אותו, ודי בזה שירצו בו שיתגלה, כדי לזכות לזה בפועל במהרה בימינו.

בשורה משמחת

לבקשת רבים ניתן לשמוע בקו 'שיעורי הינוקא'

עובדות והנהגות מחיי ואורחותיו של הגאון הינוקא מו"ר שליט"א בשלוחה 4

מאת הגאון הרב יחזקאל צמח שליט"א ות"ח נוספים. וכן בשלוחת המאזינים שלוחה 6.

כמו"כ ניתן להאזין לשיעורים האחרונים ומאמר יומי.

מספר הקו 02-5-306-506

האזינו ותחי נפשכם